

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Egész évre . . . 6 korona.
Egyes szám ára 4 fillér.

MEGJELENIK HETEKÉNT EGYSZER:
szombaton és egyes rendkívüli alkalmakkor.

A VÁROS

SZERKESZTŐSÉG:

Városi közlevéltár (városház,
földszint 7. sz. ide küldendők
a kéziratok.

KIADÓHIVATAL:

Városi könyvnyomda-vállalat
irodája. Ide küldendők
az előfizetési díjak és hirdetések.

KÖZIGAZGATÁSI, KÖZMŰVELŐDÉSI ÉS KÖZGAZDASÁGI HETILAP.

Főszerkesztő: **VIKCESEY IMRE.** ♦♦ Felelős szerkesztő: **KONCZ ÁKOS.**

Kiadótulajdonos: **A VÁROSI KÖNYVNYOMDA-VÁLLALAT.**

Thaly Kálmán dr.

1830—1909.

„Semmi sem hiányzik a te dicsőségedből; csak Te hiányzol a miénkben.” Ezen szavakat, melyeket a nagy francia költő sírjára írtak, mi is méltán véshetjük *Thaly Kálmán dr.* sírkövére.

Magyarország egyik legnagyobb történetírója, a történetírás legragyogóbb tollu mestere fekszik a nemzet könnyei által megszentelt virágos ravatalon.

Rákóczi nagy lelkével odafent a Hadak utján találkozik az a férfi, ki a magyarság legeszményibb alakjának dicsőségét, küzdelmeit, álmait és honszerelmét ragyogó palettával megfestette. És aki milliók és milliók szívébe belletette írásának igazságával és honszerelmének hatalmával a *Rákóczi* kultusz szeretetét, azt ma az egész ország siratja és méltán, mert fiának egyik legjobbika vett tőle végbucst örökre.

Megdőbbenve állunk *Thaly Kálmán dr.* ravatalánál. Nemcsak azért, mert az örök törvény rettentő hatalma őt is a sírba temette, hanem azért is, mert napról-napra egymásután törnek össze a közélet hatalmas oszlopai!... Egymásután alszanak ki a lángelmék és míg az epigonok raja rohamosan szaporodik, a magyarság tündöklő csillagai egymásután hullanak le hazánk égéről és sietnek föl in *exelsis*, mintha nagy lelkük meguntá volna az örökös küzdelmek és forrongsók kaoszában ebben a sivár hataloméhes világban.

Egy munkás élet, egy önzetlen szív kialvását siratjuk a *Thaly Kálmán dr.* ravatalánál. Az ő lángelméje nemcsak fároszi lángként világított, hanem hazaszeretetének mélységes hatalmával megtanított bennünket hinni, bízni és remélni, egy szebb, boldogabb és szabadabb jövőben. Eszményekkel, ideálokat rajzolt meg aranytollával és régi fényű gyújtva új szövegeteket és a multak dicsőséges napjaiból és fájdalmai óráiból leszűrve a tanulságokat, szeretni tanította a nemzeti jogokat védő apostolokat.

Munkában élt, nem pihent nagy szelleme egy pillanatra sem. Ötven éven át dolgozott nemzete és a tudomány javára. Ifjúkorának ábrándos, vi-

rágos tavaszán a költészet berkeit kereste fel és mikor a közélet mezejére lépett, összes tehetségét hazájának és a komolyabb tudományoknak áldozta...

Thaly Kálmán dr. egész életet a *Rákóczi* és korszakának méltatására szentelte. És munkáiban nemcsak ennek a dicsőséges korszaknak emelt ércnél maradandóbb emléket, hanem önmagát is belevészte nemzetének szívébe. Oknyomozó történetírói talentumával, páratlan lelkiismeretességével összehordott minden porszemet, hogy tőkéletes emlékművet emelhesen annak a korszaknak, mely elváhatatlanul össze van forrva a nagy fejedelem nevével és eszményi törekvéseivel. Páratlan igazságszeretet vezette munkájának megírásában és oly szies palettával festette meg a kuruc korszakot, hogy aki elolvassa ezt a remekművet, lelkének édes érzésével csüng örökre a nagy fejedelem eszményi alakján. És mikor művét a nemzet és a világirodalom közkincsévé tette a fáradhatatlan tudós, azontul is szóval és írásban, szónoki erejének ellenállhatatlan hatalmával, szellemének átható világosságával folyton arra sarkalta nemzetét, hogy ne hagyja *Rákóczit* és bujdosó társait tovább is idegenben porladni, hanem hozza őket haza a mormoló tenger mellől és temesse el drága hamaikat abba a szent földre, melynek szabadsága volt a bujdosók esthajnali imádsága, reggeli fohászokdája. Évtizedeken keresztül őrizte, ápolta ezen eszmét *Thaly Kálmán dr.* és addig nem nyugodott, míg itthon nem látta a szent hamvakat, a nemzet hosszú időn át idegenben porladozó kincseit... nagy emlékei.

Szavának ereje, meggyőződésének heve meggyőzte a nemzetet, hogy egy nagy kötelességet teljesít, midőn dicsőségének nagyjait, a szabadság martírjait hazahozza. A koronás király, kivel nemzete búban és örömben a nagy kibékülés óta együtt szövögette a mult idők feledésének fátyolát, megértvén és méltányolván hű magyar népének szent vágyát, hozzájárult hamvak hazahozatalakor.

Ez a Thaly Kálmán dr. műve volt és ezzel örök helyet biztosított magának nemzetének lelkében. És ezen páratlan sikerrel és a siker dicsőségével jutalmazott fáradozása egy fénykévét becsochtott városunkra is, melynek közönségét a megboldogult tul egy negyedszázadon képviselte az országgyűlésen...

Mint politikus a függetlenségi eszmék elsőrendű, alkuvást nem ismerő harcosa volt Thaly Kálmán dr. Számolt azonban mindenkor nemzete helyzetével és viszonyaival. Irzózott a rombolástól, mert féltette hazáját. Lassan akort haladni a nagy Magyarország kiépítésének munkájában és ismerve a multakból a családás kesertőségeit, biztos uton kívánt haladni nemzete függetlenségének kivívásában. Jól tudta a megboldogult, hogy csak békés fejlődés biztosíthatja a nemzet életét és éppen azért sohasem csatlakozott a békét felforgató elemekhez, hanem az érett kor bölcseségével és gazdag tapasztalásaival vett részt az ország ügyeinek intézésében.

Városunkat huszonnyolc éven keresztül képviselte az országgyűlésen... Mandátuma éppen oly tiszta volt, mint lelkének, nagy elméjének minden törekvése... A város szeretete, bizalma küldte a parlamentbe és ezen bizalom aranyásza, mely válaszóival összekötötte, nem vesztett fényéből, értékéből egy pillanatra sem... És midőn a város körül szerzett érdemeiért a város közönsége a tudós történetírót és mindenkor következetes politikust diszpolgárának választotta, önmagát tisztelte meg, tanúbizonyságot tevén arról, hogy az igaz érdemeket méltányolni tudja...

Thaly Kálmán dr.-nak a gondviselés hosszú életet adott... És ezen hosszú élet alatt sok bánat érte a sziv nagy emberét... A nehéz csapások közepett munkában keresett megnyugvást... Dolgozott nemzete dicsőségéért fáradhatlanul, mindenkor... És midőn az egész nemzet fájdalmas érzéssel tekint a *Thaly Kálmán dr.* ravatalára, a legnagyobb gyász a miénk, mert évtizedeken át velünk érzett hüban és örömben. Mi siratjuk őt legjobban és nevével feljegyezzük városunk történetének legszebb lapjára ragyogó példa gyanánt a ránk jövő napoknak.

Thaly Kálmán dr. munkáját bevégezte. Amint a nagy emberekről szokták mondani: szép életet élt... Egy nemzet szeretete vette körül és a tiszteletnek ama nimbusza, mely ifjú korában megértette nemes homlokát, az élet változó viszonyait közepett folytonosan növekedett... Nem kereste a népszerűséget és éppen azért nem lett népszerűtlenné soha... Egy pillanatra se dolgozott az olesó népszerűségért, hanem elméjének és szívének minden kincsét a haza és nemzete dicsőségére áldozta...

A hála bizonyára kőbe, érbe, márványba fogja vénsi *Thaly Kálmán dr.* nevét... De míg a rohanó idő az emberi kezek alkotta emléket bizonyára meg fogja őrzeni, a nemzet szeretete örökké világítani fog a megboldogult felett... Az ő nagy neve az egész nemzet szívébe van beírva és éppen azért halhatatlan lesz, míg magyar él e hazán!

Béke poraira és míg fáradt porhüvelyé csendes enyhületet talál az általa rajongásig szeretett föld

porában, halhatatlan lelke lássa meg egykoron az ő nagy lelkének álmát: hazánk függetlenségét és szabadságát... Harcok írója, béke szerzője! Is-ten veled!

K. A.

Thaly Kálmán dr. haláláról az első táviratot Kovács József polgármester kapta. A távirat így szólt:

„Thaly Kálmán vidéken meghalt, közelebbit még nem tudunk. A képviselőház előírói hivatala.”

A távirat tanácsülés alatt érkezett. A polgármester felolvasta a táviratot és a melegen érzett gyász felül az ülést berekesztette és intézkedett, hogy a gyászolóbogót a városházára kitűzzék.

A Pozsonyban végbeműködő temetésen a városi tanács négy taggal képviselteti magát és díszes koszorút visz a ravatalra. A szalagon a felírás olvasható:

„Nagynevű diszpolgárának — Debreczen sz. kir. város közönsége.”

Tekintettel arra, hogy az elhunyt Debreczennek nemcsak képviselője volt, hanem diszpolgára is, a város közönsége a következő gyászjelentést adta ki:

Debreczen sz. kir. város közönsége nevében az őszinte fájdalom érzetével tudatjuk *dr. Thaly Kálmán* urnak, e város diszpolgárának sz. kir. országgyűlési képviselőjének, a nagynevű történetírónak Zablton (Trencsén megyében) folyó szeptember hó 27-én történt elhunytát. Temetése Pozsonyban folyó szeptember hó 30-dikán délután 4 órakor leend. Debreczen, 1909 szeptember 27. A városi Tanács.

A megboldogult életrajzi adatait a következőkben közöljük:

Thaly Kálmán született 1839-ben, Csepén, Komárom-megyében. 1850-ben Pozsonyba ment, azután Pápra, hol a gimnáziumot befejezte; végre 1856-ban Budaestre, hol a ref. theologia szakra iratta be magát, de azután az egyetem magyarra lévén, a jogi és bölcsészeti tantárgyakat hallgatta. Az irodalommal korán kezdett foglalkozni; eleinte szépirodalmi író, majd kiválóan történeti tanulmányokra adta magát; 1860-tól 1864-ig a Pesti Napló szerkesztőségének tagja volt; Falkkal, Csengerivel és Salomonnal együtt 1864-től 1869-ig az irodalom tanára volt a pesti ref. főgimnáziumban, mint Gyulai Pál utódja. 1864-ben jelent meg az első nagyobb történelmi munkája: „Bottyán János”, melyet vagy 40 kötet, főleg a Rákóczi-korra vonatkozó nagyobb mű követett. Az akadémia nemskára levelezőtagjává választotta.

Az alkotmányos minisztérium helyreállítását után hivatalt vállalt s a honvédelmi minisztériumban osztálytanácsosi állást töltött be. Politikai elvei miatt azonban mint miniszteri tanácsos megvált állását s ez időtől fogva, mint a történelmi társadalmak, melyeket alapítói közé tartozott, titkára és a Századok szerkesztője, kiválóan tanulmányainak élt. Egészségi okokból Pozsonyba tette át lakását, ahol most is állandóan lakik a élére állt a pozsony megyei régészeti egyesületnek és a Toldy-körnek. 1878-ban a főváros IX. kerülete képviselővé választotta függetlenségi párti programmal; 1881-ben ugyane kerületben kisebbségben maradt Kemény Gábor báró miniszter ellenében, de közben a debreczeni I. kerület mandátuma megüresedvén, elnyerte azt s azóta e kerületet képviseli; az 1906-ik választásoknál már nyolcadikban választotta meg e kerület. Az akadémia 1880-ban rendes tagjává választotta; 1898-ban az akadémia történelmi bizottságának elnöke lett. 1869 óta tagja a milánói és torinói tudományos akadémiaéknak; Viktor Emánuel király tudományos érdemeiért a San Maurizio-rend tiszti lovagkeresztjével tüntette ki. 1880 ősszel, a konstantinápolyi első utazása alkalmával a török szultán a Medjidje-rend csillag nagy commandeur-jelvényének adományozásával tüntette ki. A Magyar Történelmi Társulat 1889-ben harmadelnökévé választotta; 1894 óta első alelnöke e társulatnak; 1889-ben az országgyűlési függetlenségi párt első alelnöke lett.

Ugyancsak 1889-ben Konstantinápolyban fölfedezte II. Rákóczi Ferencz hamvait s könyvet adott ki azokról s Rodostórról és egyszersmind a hamvak hazahozatalát sürgette az országgyűlésen s ezt a ház egyhangulag el is határozta, Kossuth '90 ki születésnapjára a 25 függetlenségi képviselőből álló üdvözlő

küldöttséget ő vezette Torinóba. Az ezredés kiállítás előkészítésében és rendezésében igen tevékenyen közreműködött s nemcsak a regnikoláris küldöttségnek, hanem a nyolcztagu vérehajtó bizottságnak is tagja, valamint a kiállítás történelmi főcsoportjának alelnöke volt. Az ország hét nevezetes pontján létesített millenáris emlékoszlopok felállítását az ő indítványára határozta el egyhangulag a törvényház; ez emlékművek helyeit mint miniszterelnöki biztos, személyesen jelölte ki mind a hét helyen, e hatóságokkal a tárgyalásokat vezette és a művészeknek az — egyes emlékek műformáihöz az eszméket ő adta, — a történelmi vonatkozásokat ő szolgáltatta s az emlékiratokat szövegezte. Fáradozásáért legtöbbször királyi elismeréssel és az ezredvi nagy aranyéremmel tüntetett ki. A kolozvári Ferencz József egyetem 1896-ban történelmi érdemei elismerésül a bölcsészeti tudományok tiszteletbeli doktora egyhangulag megválasztotta. 1901 február 18-án ő Felsőge az 1906-iki párisi világkiállítás magyar osztálya körül szerzett érdemei elismeréséül, különösen a híres „huszártörém” eszméjének tövetsésért és létesítéséért, negyvenéves történelmi-buvariki jubil-uma alkalmából a magyar királyi szent István-rend lovagkeresztjével tüntette ki. 1903-ban Debreczen, 1904-ben Pozsony választotta díszpolgárává, 1899-ben a függetlenségi és 48-as párt részéről, amelynek tiszteletbeli elnöke, a paktum egyik aláírója volt. 1904 márczius 10-én az ő felszólalása vetett véget az obstrukciónak. Ezen tetszetalásnak emlékére érmet verettek: „Harcoló írójának — béke szerzőjének” körirattal. 1905 márcziusában egyike volt ama politikuskoknak, kiknek véleményét a helyzetről ő Felsőge kikérte.

1906 október végre megírte egyik legszebb álmát, dicsőséges II-ik Rákóczi Ferenc fejedelmünk hamvainak hazaszállítását. Azóta számtalan város választotta meg díszpolgárául s az ovációk önzönével halmozták el egy itthon, mint a külföldön. Ez év olején a valóságos belső titkos tanácsosi címet kapta.

Thaly Kálmán dr. temetése f. hónap 30-ikán lesz. Pozsonyban. Temetését Debreczen sz. kir. város képviselőiben Kovács József polgármester, Oláh Károly és Szabó Kálmán tanácsnokok utaztak el, míg a debreczeni függetlenségi párt tagu küldöttséggel képviselteti magát Tüdös János dr. pártelnök vezetésével.

Thaly Kálmán dr. díszpolgársága.

Debreczen sz. kir. városi törvényhatósága 1903 május 22-ikén II. Rákóczi Ferenc fejedelemlékezetére és a kuruc háború kétszázadik évfordulójára alkalmából tartott díszközgyűlésében Thaly Kálmán dr-t díszpolgárának választotta.

A díszközgyűlésen **Puky Gyula** főispán elnököl. Megnyitó beszéde után Thaly Kálmán dr. mondott nagyszabásu beszédet, megrajzolván a hallgatóság előtt a kuruc kornak történetét. A beszédet a nagy közönség ábátos figyelemmel hallgatta és azt a város jegyzőkönyvének legszébb lapjára feljegyezte.

Majd Kovács József polgármester a következő indítványt terjesztette a közgyűlés elé:

„Fejezze ki Debreczen sz. kir. városi törvényhatósági bizottságának ünnepi közgyűlése Thaly Kálmán dr. országgyűlési képviselő ur előtti hálás köszönetét azért, hogy felkérésünk folytán ő itt megjelenve, minket a Rákóczi-kor dicsőséges történetének részleteivel megismertetni s az ő közvetlen, hazafias melegségtől áthatott előadásában gyönyörködnetni szives volt, egyszersmind pedig, miután mi őt azért jutalmazni nem tudjuk, mert hisz semiféle jutalmazást el nem fogadna, indítványozom, hogy halálnak, szeretetünk és tisztelünk jeléül, történetírói működése, hazafias

szolgálati és érdemei elismerésül, közelebbről pedig városunk iránt való szeretete némi viszonzásául, s hogy közöttünk bensőbbé s szorosabbá legyen az eddigi viszony; válasszuk meg őt városunk díszpolgárává és kérjük fel őt, hogy e megválasztást fogadja el megtiszteltetésül.”

A bizottsági díszközgyűlés polgármester ur indítványát egyhangulag elfogadva, Thaly Kálmán dr. országgyűlési képviselőt, a kiváló történettudóst, a Rákóczi korszak nagy tudásu, lelkes ismertetőjét hazafias érdemeinek szerény méltánylásául, írói munkásságának, különösképpen pedig a kurucvilág dicsőségteljes rövid korszakának megismertelése körül kifejtett tudományos kutatásainak, lángoló hazaszeretetének elismerésül s általában a haza és a nemzet javára irányított lelkes buzgalma és működése méltatásául **Debreczen sz. kir. város díszpolgárává** nagy lelkesedéssel megválasztotta és a városi Tanácsot a további intézkedések megtételére megbízta.

Adatok Thaly Kálmán dr. életéből.

Thaly azt az időszakot töltötte Pesten, amikor Deák bölcsesége az egy szóban központosított: járunk. A tüzes véré pesti ifjúság azonban nem tudott várni. Kiment az utcára, szembeállt a rendőrséggel, a katonasággal, tüntetett, verekedett, macskakéret rendezett. Prottantum megkergette s menekülésre kényszerítette.

A fiatalos Herkules Áldásy József volt. Minden tüntetés alkalmával ő vitte az utcán az egyetem nemzeti színi gyászfátyollal bevont zászlaját. Es e zászló után haladt Thaly Kálmán is az ifjúság többi vezérével: Kornos Bélával, Nedeczky Jenővel (Deák unokaöccsével), Beniczky Emmilvel, gróf Nádasdy Ferenczel, Dalmady Győzővel, Huszári Imrével, báró Kaas Ivorral és Kálmár Józseffel meg Vezérle Zsigmonddal.

A levegő tele volt akkor gyujtó villanyzikkakkal. Várták Garibaldit, Klapkát, Türr Pistát és a magyar légít.

Az ifjú-ág több kiváló tagja egy „Petőfi kör” alapítását tervezte. Céja az lett volna, hogy az ifjúságot katonai szerveze be tömörítse. Ez értekezletet Vezérle lakásán tartották s ott voltak Thaly Kálmán, gróf Nádasdy Ferenc, Beniczky Emil, Dalmady Győző, Huszári Imre, Kaas Ivor és Kálmár József.

Az eszmét mindenki rokonszenvesen fogadta, csupán egy hang emelkedett ellene, aki azt mondta, hogy ő öszoeszkövesnek tagja nem akar lenni. Ez az ifjú azonban nem Thaly Kálmán volt. Az eszme aztán meg is bukkott, mert a rendőrség folyton az ifjúság vezéréi körül szágalszott s nem akartak várfogságra jutni. Megmaradtak az utcai tüntetések s a nemzeti viselet mellett. 1861-ben a józsefvárosi köulében Szilágyi Dezső és Jókai állottak szemben egymással. Szilágyi a szélsőbaltnak, Jókai pedig csak a határozati pártnak volt a jelöltje. Az ifjúság fanatikus híve volt Szilágyinak, mert Kossuth praedestinált utódát látta benne Még a Nemzeti Színház tagjai is, élőkön Lendvay Mártonnal s a volt honvédek Sebes Emil őrnaggyal, az Almásy-féle öszoeszküvés vértanujával, valamenynien Szilágyi mellett küzdöttek s Jókait lehurrogták. Az ellene tüntetők közt volt az ifjú Thaly Kálmán is, aki később sirig tartó barátságot kötött a legnagyobb magyar írval.

Az akkori ifjúságot minden szervezet nélkül is egy nagy erős szövetségbe gyűjtötte a szabadságszeretlet.

Ott volt Thaly Kálmán azon a véres tüntetésen is, amikor az ifjúság a honvédek es vértanuk sirjait akarta megkoszoruzni a temetőben s a kivonult katonaság sortüzétől Forinyák Géza elesett. Minden este öszoegyűlést a Fillingert-kávéházban s ott beszéltek meg az újabb tüntetési terkeket. Thaly részt vett azon a gyászmisén is, amelyet a ferenczrendiek templomában Bathány Lajos lelki ádvéért tartottak.

Midőn Széchenyi meghalt, az ifjúság elhatározta, hogy hajót bérel, Bécsbe megy s maga hozza haza a legnagyobb magyar hollétét. A hajó kapitánya és Hiller rendőrbitos azon-

ban nem akarta őket a hajóra engedni. Az ifjúság lármázní kezdett s Thaly és Lupa Peter azt indítványozták, hogy a két embert a Dunába kell lökni. Vezerte Zsigmond és Bieskey Kálmán akadályozták meg az indítvány végrehajtását.

Mikor Bennedek tábornagyrá lett a kormányzó, magához rendelte az ifjúság vezéreit. Ott volt Thaly Kálmán is. Egyikük, Fésüs György, összefont karokkal hallgatta a schwarze nagy ur locsogását. Bennedek figyelmeztette, hogy álljon glédába előtte. Fésüs nem reagált rá.

— Tudja-e, hogy én tábornagyrá vagyok.

— Bánom is én — felelte Fésüs.

— De én a császár személyét képviselem.

— Én meg a jogszökét, — felelte Fésüs.

Benedek csodálkozva nézett farkaszemét e vakmerő ifjakkal, kezét szorított velük s elbocsátotta őket. Ez izzó fordulalmi hangulatban született Thaly Kálmánnak egyik legszebb és országSZerte dalolt költeménye, a Klappa-induló. 1861-ben írta. Maga beszélt el e sorok irójának, hogy egy délelőtti bezárkózott szobájába s egy délelőtti elkészült az indulóval, melynek lelkesítő gókdőszori ezek:

Fel, fel vítlétek a csatára,

A szent szabadság oltalmára.

Reng, dörög az ég, csattog a kard,

Ez lelkesíti csatára a magyart.

Egyszer az ifjúság Rákospalotán nagy népinnepet rendezett. A pályaudvaron felismerték Görgei Arthurt neje és leánya társaságában. A hevesebb vértiek megakarták rohanni Görgeit, de a hatalmas természetű Thaly Kálmán néhányval magával megvédte Görgeit. A tábornok 1867-ben Posta Ferenc honvédezedesnél találkozott vele s melegen megköszönte lovasját tettét.

Az ifjúság nemzeti kört alakított, amelynek tagja lett Thaly Kálmán is az ifjúság többi vezéreivel együtt. E körnek tiszteleti elnöke a Drezdában elfogott gróf Teleky László volt, aki itt tartotta első nagyszabású politikai beszédét.

Az októberi diploma megjelenése után október 22-én véres tüntetést rendezett az ifjúság. Thaly Kálmán is részt vett e tüntetésben, amelynek részleteit Beniczky Emil kalap-utcai lakásán beszélték meg s a Zrínyi kávéházából indultak el a tüntető körmenete.

A pesti egyetem tanácsa elhatározta, hogy ezentul magyar lesz az előadási nyelv. Az ifjúság ekkor átment Budára s követte Stoczek Józseftől, hogy a főegyetem előadói nyelve szintén magyar legyen. Stoczek harafias beszédében kijelentette hogy honlapot kezdve magyarul tanítanak a főegyetemen. Ugyanezok néhány lelkes ifjúsági vezér, közülük Thaly Kálmán, a pozsonyiegyetemi gazdasági egyület megalakulására, gróf Esterházy meghívása folytán, Pozsonyba rándult. A német polgárság olyan riadó lelkesedéssel fogadta őket, hogy a bécsi lapok sűrűnyei nem beszéltek kevesebbről, mint hogy Pozsonyban kitört a forradalom.

Az ifjúságnak kedves helye volt akkor a „Csiga” vendéglő, ahol Csávolszky La'os, Thaly Kálmán, Berczik Árpád, Kuliffay Ede és Szegly Mór is törzsvendégek voltak. Sok nagy tervet és hazafias eszmét vetettek föl itt s beszélték meg. Thaly Kálmán ekkor már a Pesti Napló munkatársa volt, de elvei nem változtak. 1864-ben a budapesti ref. főgimnázium a magyar nyelv és irodalom tanárává választotta. Itt tanított 1869-ig, amikor a honvédelmi miniszteriumba osztálytanácsosnak nevezték ki. 1875-ben azonban megvált állásától, Pozsonyba ment és Szalay buzdítására a kuruc világ történetének tanulmányozására szentelte minden idejét. A hatvanas években számos gyönyörű hazafias költeményt írt s a szépirodalmi lapok sűrűn közölték versét.

De már ekkor ellenállhatatlan vágyat érzett magában a Rákóczi-kor tanulmányozására, kutatni kezdett a levéltárakban s már 1860-ban megjelent Történelmi kalászkok című műve. A sajtó nagy elismeréssel fogadta munkáját, mire egy a történelmi folyóiratokban, mint önálló kötetekben mind szélesebb alapon kezdte ismertetni a kuruc világot. Lefordította Rákóczi önéletrajzát, megírta Rákóczi ifjúságát, Bottyán tábornok és Ocskay László életrajzát (ebből merítette Jókai „A löselei fehér asszony” historiai adatait), gróf Bercsényi Miklós életét, összegyűjtötte Bottyán tábornok leveleit, Rákóczi törökországi emlékeit, azon-

külül egy sereg kisebb-nagyobb műben, különösen pedig a Rákóczi Tárban ismertette az egykoru naplókat, emlékiratokat s egyéb érdekes historiai följegyzéseket.

Szível-lelkekkel Rákóczi krónikása volt ő, aki fölkellette a nemzet szívében az elalvó kegyeletet a dicsőséges fejedelem iránt s egy könyvtárra való történeti anyagot gyűjtött össze az ország különböző levéltáraiból. Ha meghallotta, hogy valahol adatokat találtak a kuruc-világról, vagy annak kiválóbb szereplőiről, rögtön oda utazott s mindenkinek hálás köszönetétlő áradozó levelet írt, akik őt valamely historiai adat nyomára vezették.

Az 1904 március 19-iki országgyűlése a szenvedelmes harcnak Thaly Kálmán gyönyörű beszéde vetett véget, aki könnyekkel szemében kérte a képviselőket, hogy az unjonaték hiányában még mindig fejeverben tartott nyolcvanezer tartalékos és póttartalékos érdékében kössék meg a békét. A beszéd mély hatást tett az egész Hátra. Tisza nyomban válaszolt Thaly-nak s beszéde lényege az volt, hogyha az ellenzék az 1903. évi unjon törvénynek rövid idő alatt való megszavazására garanciát vállal, úgy visszavonja házsabálymódosító indítványát. A békéhez hozzájárultak az ellenzék vezetői, mire Tisza István indítványát visszavonta. Thalyt ekkor országSZerte ünnepelelték.

Az ugrai levél azonban megint esatörbora állította az ellenzék s a vezérő-bizottságnak tagja lett Thaly Kálmán is.

A nemzeti kormány ez év elején újabb kiütetésre terjesztette föl Thaly Kálmánt, aki a királyi évekkel ezeltől már a Szent István-rend középkeresztjével tüntetett ki. Valóságos belső titkos tanácsos lett, de kijelentette, hogy azért utolsó lehetőségre megmarad kurucnak.

Thaly Kálmán aglegény volt s husz év óta lakott együtt Papp Elekkel, a nádudvari kerület képviselőjével, akiezh elvált-hatalan barátság fűzte. Az Űllői-ut 1. szám alatt háromszobás lakásuk volt. A teáját mindig maga főzte s otthon reggelizett. Kávéházba csakis délután ment.

Volt egy fogadott fia, aki azonban hadnagy korában főbe-lötte magát. A pozsonyi Toldy-kör, amelynek egyik megalapítója és disztagja volt, ez év őszén nagy ünnepre készült. Le akarta leplezni Thaly arcoképet, amelyet egy jeles műkedvelő festőné, ösv. Schwarczmayer urnő, dr. Zebegényi Gyula kir. jogügyi tanácsos édesanyja készített.

Thaly megemlektette a képet és nagy elismeréssel szájolt, csak azt az egyet kifogásolta, hogy a művészné mért festette le őt fekete ruhában. Mintha csak érezte volna, hogy már nem éri meg arcoképenek leleplezését. Thaly Kálmán a mult évben összes kurucori ereklyéit, iratait, naplót a debreczeni múzeumnak hagyta. Benne egy politikai köléteütnök, mint a magyar történetudomány egy igazleklő, spártjai jellemű nagy emberét szenteltetted s a halála híre országSZere részvétet fog kelteni az egész országban. Ő hozta haza Rákóczi hamvait, ő kísérte áhítatos kegyelettel a nagy fejedelem koporsóját Kassáig, legméltóbb helye volna tehát a kassai dom sirlótlójában, Rákóczi mellett. Csak hogy Thaly Kálmán kátlvinista volt.

MEGJELENT	
•••••	
„Ös Debreczen”	
•••••	
Elbeszélések Debreczen multjából.	•••••
Írta: KONCZ ÁKOS.	•••••
Ára dízes kiállításban 3 korona.	•••••
Kapható a szerzőnél (Városház, földszint 7. számú szoba vagy lapunk kiadó-hivatalában, a vá-	•••••
rosi nyomdávalattalán. o o	•••••